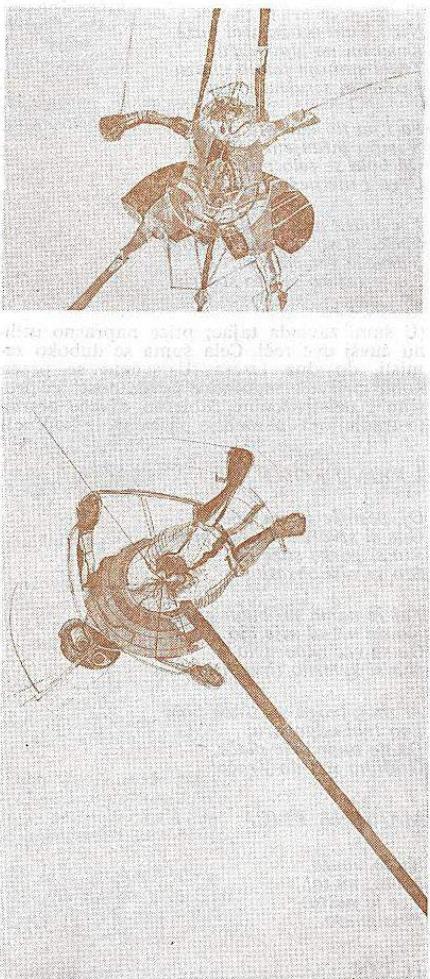

zorica stojanović

jožef ač

STRUKTURA CRTEŽA FERENCA MAURITSA

Može se konstatovati da crteži koje je Ferenc Maurits nedavno izlagao u Galeriji likovnih umetnika Vojvodine predstavljaju logičnu konsekvencu na putu koji mu se otvorio još 1966. godine, kad je izlagao u Subotici. Ako pratimo Mauritsev stvaralački put, uočićemo izvesne reminiscencije na sopstveno delo, vraćanje, u umetničkom kazivanju, na ono što ga je vezivalo ranije. Setimo se samo njegove izložbe 1967. u Grafičkom kolektivu u Beogradu, koja se mora povezati sa ovom poslednjom. Naime, u jednom stvaralačkom opusu, ukoli-

ko on teži da bude koherentan i zaokružen nekom tematskom celovitošću, spone sa idejnim i vizuelnim tokovima, u kojima je već egzistirao, mogu samo da doprinesu tome, jer svaki stvaralač neminovno će u jednom trenutku, tragajući za potpunijim načinom svog umetničkog kazivanja, oseti potrebu da dogradi ono što je jednom započeo. Dakle, ova izložba *Električni crteži* ima neke osnovne elemente i vizuelne korene još u 1967. godini, kada se Maurits javio sa *Električnom pesmom*, sa ljudima koji su isto tako kao ovi danas, okovani nemogućnošću prevazilaženja bede svoje egzistencije, zatečeni pred užasom sopstvenog bića.

Mauritsev čovek teži da se liši užasa svoje telesnosti, a u biti je paralisan njenom neminovnošću; u svakom trenutku nalazi na njene simbole, na njenu prisutnost koja ga stavlja u oklop sopstvenog značenja. Sve te ljudske figure Maurits hvata u jednom trenutku, fotografišući njihove nadnaravne položaje u koje ih baca lična, haotična situacija izgubljenosti u svetu tehnike i mašovnih komunikacija, koji, kao mediji, guše individualnost rastocenu na polovima sudbine, koju ovi polumehanizovani ljudi nose kao simbol svog stradanja, promašaja.

Lišavanje očiju i usta, potenciranje obeležja polnosti i prosipanje tame čovekove iznutrice — dinamični su simboli njegove situacije u predmetnom svetu. Za crtež Ferenca Mauritza veoma je bitna ova dinamika simbola za koju je našao izvanredno ishodište u liniji pokreta, u električnim vibracijama, u zatvoreniem električnim kolima tih linija natopljenih specifičnim spregovima boja. Mauritsev vizuelni svet, snažno suprostavljen hladnom svetu mašina i stvari, odaje duboka stanja autorove podsvetne koncentracije i deluje kao krik razbijen u linije i boje. Njegov crtež u sebi nosi težnju ka dostizanju izvesnog Smisla, ali, kako bi to rekao Rolan Bart, »pokazuje mesto smislu, ali ga ne imenuje«. Sam slikar ne daje konačan Smisao svog Znaka, ali kroz stvaralački akt, kroz imaginativnu kreativnost, on mu daje izuzetno obeležje autentičnosti. Kroz intelektualnu, mentalnu operaciju stvaraoca Znak (simbol) tendira da se projektuje kao Univerzalno ishodište, a zastrašen pred vizijom te apsolutizacije, Maurits uvodi u strukturu svog crteža niz novih substruktura, koje, na sopstvenom planu otkrivaju umetnikov odnos na relacijski pojavni svet-stvaralačka imaginacija.

Osetivši u jednom trenutku taj svet kao zatvoreno električno kolo užarenih, nadirućih vibracija tragičnosti, Maurits razvija tu tematiku u jednom zaokruženom opusu od dvadesetak radova, među kojima *Električna figura koja umire*, *Električni kolac*, *Zatvaranja tela električne figure*, *Centrifuga* nose izuzetnu autentičnost njegovog shvatanja dehumanizacije i raspadanja svega onoga što u krugovima njegovih umetničkih vizija obrazuje Smisao. Otuda Mauritsev stalni konflikt, otpor prema predmetnom svetu i davanje primata imaginaciji i dubokom zahvatanju u svet ideja.

Insistirajući na energiji gesta, na unutrašnjoj snazi pokreta i širokom zasecanju prostornosti, a pri tome bez izuzetka okrenut antropološkim problemima, Maurits je na ovoj izložbi, više nego ikad, potvrdio činjenicu da snagu u svome delu ne postiže samo izuzetnim spektrom kolorita i arabskama linija, nego i posebnim bogatstvom slikarske podsvesti koja je duboko urasla u strukturu njegovog dela i postala eksponent njegove težnje ka formiraju jednog duboko ličnog i uzbudljivog tona u slikarstvu.

ELEKTRIČNI REKVIJEM FERENCA MAURITSA

Sistem koji se temelji na elektricitetu. Vizija života u kome struja teče u svim pravcima, prodiriće u ljude, oni postaju pro vodnici ili akumulatori. Može biti da struja nije dobro izolovana, pa iz vodova utiče u ljude, munje neprekidnih električnih pražnjenja šaraju prostorom, prodirući u sve što im se nađe na putu. Fijukavi i praskavci električni lukovi hirovito prosecuju prostor. Ponašamo se kao da je to prirodno, zacelo i jeste. U porcelanskoj, instrumentim krcatoj, blistavoj dvorani jedne elektro-distribucije struja se izliva, razvodi, pri čemu ljudi i stvari dobijaju pozitivni i negativni naboj, otpočinje čudesna predstava pražnjenja. Ova misao može da bude analoga Mauritsevim crtežima. Njegove ljudske figure ispunjene su strujom visokog napona, izobličene. Boje elektriciteta su visokog sjaja, blještje zasenjujuće, ali Maurits grotesku formu suprotstavlja čistoj boji. Doživljavamo jedan savremen, današnji ili čak sutrašnji fenomen o kome je teško izjasniti se. Za Mauritza ne možemo da tvrdimo da je optimista ili pesimista. U svakom slučaju, on predočava savremenu napetost, i mi je osećamo. Moguće pretpostavke: »čovek je provodnik električne struje», »čovek je slab izolator», »čovek je odličan provodnik, ali brzo pregori« itd. Ove analogije mogu poslužiti tome da slike prevedemo u tekst. Analogija može biti od koristi u informaciji koja se uvek bori sa velikim poteškoćama. Nikada se ne zna »tačno« kakav je ovaj svet. Čini se da postoji originalan — izražava u superlativu. Istočrveno je ispunjeno ljudje strujom od više megavati. Prizor je izvanredan, rečko bi se da podseća na pogubljenje na električnoj stolici, samo, što je to kod Mauritza preneto u područje života, a nervno stanje upoređeno sa električnim naponom. Maurits domišljato nastavlja i oblikuje svoju umetnost koja skreće pažnju na ljudske odnose — informiše. Može biti da Maurits, uprkos ovim pogibeljnim predočavanjima, veruje u mogućnost prilagođavanja. U tom slučaju, iz ovog nepodnošljivog stanja moguć je izlaz.

Prevela sa madarskog
JUDITA ŠALGO